

Artikkelen er publisert under modellen grønn åpen tilgang (green open access). Det betyr at utgiver tillater forfatter å arkivere sin artikkel i åpne institusjonelle arkiv (egenarkivering) eller på eget eller arbeidsgivers nettsted, i den versjon og det format som ble godkjent av tidsskriftets redaksjon (akseptert versjon/tekstversjonen).

Sitering av artikkelen i APA (6th):

Holmboe, M. (2017). Unødig ventetid ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff: Påtalemyndighetens ansvar for saksflyten. *Tidsskrift for strafferett*, 17(1), 3-5.

Dette er siste tekstversjon av artikkelen, den kan inneholde ubetydelige forskjeller fra forlagets pdf-versjon.

Unødig ventetid ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff: Påtalemyndighetens ansvar for saksflyten

Etterforskning av et straffbart forhold skal skje så raskt som mulig (straffeprosessloven § 226 siste ledd). Dette gjelder særlig når lovbyteren er ung. I slike saker er det ekstra uheldig om saken trekker ut i tid, siden tilværelsen endrer seg raskt for unge mennesker. Straffens individualpreventive virkning svekkes, og straffereaksjonen kan forstyrre rehabiliteringen hvis den kommer lang tid etter lovbruddet. I saker der lovbyteren var under 18 år på gjerningstiden, skal derfor en straffesak som hovedregel påtaleavgjøres innen seks uker fra ungdommen ble mistenkt (straffeprosessloven § 249 annet ledd).

Når en straffesak mot en siktet som var under 18 år fremmes for tingretten, skal saken som hovedregel berammes slik at hovedforhandlingen er påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten (straffeprosessloven § 275 annet ledd bokstav a). Reglene kan ses i lys av kravet om at en straffesak mot et barn under 18 år skal bli «*determined without delay*» (Barnekonvensjonen artikkel 40 nr. 2, b, iii).

I saker som avgjøres ved overføring til konfliktrådet, er det ikke fastsatt noen uttrykkelig frist for behandlingen der. Lovgiveren har imidlertid fastsatt at behandlingen av saken «skal være påbegynt så snart som mulig etter at saken er mottatt» (konfliktrådsloven § 20 første ledd annet punktum). Det er ikke fastsatt konkrete frister der lovbyteren var under 18 år på gjerningstiden, men konfliktrådet skal «straks» starte forberedelsene til et ungdomsstormøte (konfliktrådsloven § 24 første ledd).

Siden 2014 har vi hatt egne reaksjoner rettet mot lovbytere under 18 år på gjerningstiden: *ungdomsoppfølging* og *ungdomsstraff*. Reaksjonene innebærer at det etter ileggelsen av reaksjonen utformes en *ungdomsplan* som danner rammen for straffegjennomføringen. Den siktede og dennes eventuelle verger skal godkjenne innholdet i ungdomsplanen (konfliktrådsloven § 25). Hovedvekten er lagt på rehabiliterende og grensesettende tiltak, og det er derfor viktig at reaksjonen kan gjennomføres så snart som mulig etter at lovbruddet er begått.

Det er ungdomsstormøtet som fastlegger innholdet i straffen ved å utarbeide ungdomsplanen (Prop. 57 L (2013-2014) s. 91). Det er derfor etter mitt syn naturlig å se det slik at ungdomsreaksjonen først er «*determined*» i Barnekonvensjonens forstand når ungdomsplanen er fastsatt. Og hensynet bak regelen taler uansett for at ungdomsplanen bør fastsettes så snart som mulig.

Ungdomsoppfølging kan ilegges enten av påtalemyndigheten eller retten, mens ungdomsstraff er en egen straffart som bare kan ilegges ved dom. (Se henholdsvis straffeloven § 37 første ledd bokstav j og straffeprosessloven § 69 tredje ledd og § 71 a, og straffeloven § 52 a.) I de fleste av sakene om ungdomsoppfølging blir reaksjonen ilagt av påtalemyndigheten, og det burde dermed være grunn til å håpe på rask behandling av disse sakene.

I praksis har det vist seg at det ikke er så enkelt. På nyåret ble jeg kontaktet av en mor som fortalte at hennes 16 år gamle sønn i september var blitt tatt for befatning med narkotika (straffeloven § 231), og tidlig i november hadde fått påtaleunntatelse med vilkår om ungdomsoppfølging (straffeprosessloven § 69). Saken var påtaleavgjort innen seksukersfristen i straffeprosessloven

§ 249, men den var så blitt liggende til januar før den ble sendt over til konfliktrådet. Det gikk ca. 10 uker fra påtalemyndigheten avgjorde straffesaken til den ble sendt konfliktrådet.

Det ville vært ille nok om dette var et uheldig enkelttilfelle der noe var gått galt. Men reaksjoner både fra den aktuelle politistasjonen og fra konfliktrådet kan tyde på at slike forsinkelser skjer i flere saker.

Ordringen med ungdomsstraff og ungdomsoppfølging evalueres for tiden av Nordlandsforskning (Eide m.fl.). Flere ungdomscoordinatorer i konfliktrådet har fortalt forskerne at saker er blitt sendt over fra politiet først lenge etter at saken er avgjort av påtalemyndigheten eller retten. Sekretariatet for konfliktrådene har i brev av 18. november 2016 anmodet politidistriktene om å «vurdere sin praksis ved oversendelse av rettskraftige dommer til konfliktrådene med tanke på at tidsbruken i disse sakene reduseres til et minimum».

Jeg har ikke undersøkt i detalj hvor lenge det er vanlig at en ferdigbehandlet sak ligger uekspedert, men det er grunn til å reise et prinsipielt spørsmål for saker som overføres fra påtalemyndigheten: Når man innfører frister for deler av en saksflyt, hva skjer med den delen av saksbehandlingstiden som ikke telles med i statistikken? Hvilken kontroll har man for å unngå dødtid?

Sett fra påtalejuristens side kan det synes som om man har oppfylt lovens krav når saken påtaleavgjøres før det er gått seks uker. Kanskje er det i samsvar med en streng tolking av ordlyden i straffeprosessloven § 249 annet ledd («avgjøres»). Men for borgeren er det uinteressant om saken ligger ubehandlet på juristens bord eller er «ferdigbehandlet» uten å bli sendt fra politiet til konfliktrådet. Formålet med regelen er at saken skal komme til neste ledd i straffesakskjeden. En dom skal fullbyrdes «straks den er rettskraftig» (straffeprosessloven § 452 første ledd), og det gjelder selvsagt også en påtaleavgjørelse som skal følges opp av konfliktrådet. Da kan ikke avgjorte saker bli liggende i kø før de sendes videre.

Det er etterforskning og avgjørelse av påtalespørsmålet som er påtalemyndighetens ansvar. Men ansvaret kan ikke opphøre før saken er sendt videre til neste instans. Når man skal vurdere hvor godt staten oppfyller sine forpliktelser til å gjennomføre saken «without delay», må man vurdere hele prosessen. Det kan ikke hjelpe staten ved vurderingen etter Barnekonvensjonen om en sak som ikke sendes ut fra påtalemyndighetens kontor før etter lang tid, formelt er avgjort tidligere.

Etter mitt syn bør straffeprosessloven § 249 annet ledd tolkes slik at seksukersfristen ikke er avbrutt før saken er sendt videre. Men uansett hvordan denne regelen tolkes, bør påtalemyndigheten måles på hvor lenge en påtaleavgjørelse har ligget uekspedert etter at saken formelt ble avgjort. Det gjelder både saker som avgjøres av påtalemyndigheten og rettskraftige dommer som skal sendes til konfliktrådet. Den unge lovbrøterens rett til å få innholdet i straffen fastsatt «without delay» er for viktig til at saker skal bli liggende uten straks å bli sendt konfliktrådet.

Morten Holmboe

Førsteamanuensis, ph.d. Morten Holmboe, cand. jur., UiO 1989. Nå ansatt ved Politihøgskolen. Tidligere bl.a. førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet, kontorsjef hos Sivilombudsmannen og lovrådgiver i Justisdepartementet, Lovavdelingen. E-post: morhol@phs.no.